

METODEMATERIELL

REDIGERT AV GAUTE BRÆKKEN

TIL DERE SOM SKAL LEDE ØVELSENE

Disse aktivitetene er utarbeidet som igangsettere av diskusjon og refleksjon. Den som leder aktivitetene må være godt forberedt og ha satt seg grundig inn i den berørte tematikken på forhånd, fordi det er personlige og krevende temaer som tas opp. I kapittelet *Lek som skaper* finner du mer hjelp til å forstå metodikken som brukes. Bakgrunnsstoff til de ulike temaene finnes i de andre kapitlene i denne boken. Ikke sett i gang med disse aktivitetene uten å ha satt deg grundig inn i dette først. Da unngår du å oppdage midt i en aktivitet at du har satt i gang noe du ikke klarer å fullføre på en god måte.

Struktur

Hver aktivitet er presentert med hensyn til

- målgruppe
- hensikt med aktiviteten
- forslag til tidsramme
- hvor mange aktiviteten egner seg for
- metode for gjennomføring

Tilpasning

Man må selv tilpasse aktivitetene ut i fra målgruppa man har med å gjøre, og man kan plukke ideer fra de ulike aktivitetene og sette sammen til nye øvelser. Aktivitetene inneholder noen forslag til påstander, caser og stikkord. Disse kan med fordel byttes ut med eksempler som er mer relevante i den aktuelle settingen. Den som leder aktivitetene er ansvarlig for å finne og tilpasse caser og påstander som egner seg for den målgruppa man har med å gjøre. Noen av aktivitetene har forslag til oppvarmingsøvelser og igangsettere. Disse kan man med fordel benytte seg av uavhengig av hvilken aktivitet man skal gjennomføre. Det er viktig at man starter forsiktig med noe ufarlig og har en gradvis progresjon i aktiviteten. Noen av aktivitetene er grundig og detaljert beskrevet og krever

ikke så mye av den som skal lede øvelsene, mens andre er litt mer stikkordsmessige ideer som lederen må videreutvikle selv. Dette er det også opp til den enkelte leder å tilpasse.

Trygge rammer

Øvelsene er ment å skape *refleksjon* hos den enkelte deltaker, og brukes som et utgangspunkt for *samtale*. Dette er ikke underholdningsleker, men øvelser som kan berøre den enkelte dypt. Det er derfor viktig at man har trygge rammer rundt det som skjer. Man må bruke litt tid på å skape trygghet i gruppa før man starter. Det er viktig at dere blir enige om at det som blir sagt i løpet av øvelsen, forblir i rommet. Det er dumt om noen forteller videre noe som ble sagt i en så spesiell sammenheng, fordi det da lett kan oppstå misforståelser. Si at det er lov for den enkelte

å melde seg ut av øvelsen og bare se på, dersom man av en eller annen grunn synes at det er ubehagelig. Men alle må være med fra start til slutt, man kan ikke gå inn og ut av rommet som man selv vil mens øvelsene pågår. Det er viktig å avslutte på en god måte sammen, slik at ingen kan gå før det er slutt. Det er også viktig å ha en samtaleberedskap dersom noen har behov for å snakke med en voksen på tomannshånd før man går fra hverandre.

Sett grenser

Før man går i gang med en aktivitet, er det viktig å kommunisere tydelig til deltakerne hva aktiviteten handler om. Deltakerne skal bli bedt om å være oppmerksomme på hva man ønsker å fortelle om seg selv og ikke. Enkelte ting kan man fortelle en voksen på tomannshånd, noen ting sier man bare til Gud. Vi vil ikke presse noen til å fortelle noe de ikke har lyst til å fortelle – man kan også snakke helt generelt om temaene: «Jeg tenker at noen kan oppleve det sånn og sånn ...» Vær flink til å si ifra dersom du opplever noe av det som blir sagt som ubehagelig, eller dersom du mener at det den andre forteller nå, blir for privat.

Skap rom for etisk refleksjon

Øvelsene skal først og fremst skape egenrefleksjon hos deltakerne om egen moral og egne verdier, ikke kommunisere hva kirken mener er rett eller galt, eller hva du som leder mener. Alle standpunkter må være tillatt å innta, så lenge man kan begrunne det. I en kirkelig sammenheng vil antakelig ungdommene ha tanker på forhånd om hva kirken sier at de bør mene, og det kan være vanskelig i denne settingen å få dem til å forstå at det ikke er en fasit som de skal prøve å komme fram til.

Krav til de som skal lede øvelsene

Man må minst være to ledere som leder øvelsene sammen, slik at man klarer å fange opp det som skjer og kan veilede deltakerne underveis. Lederne må ha prøvd ut øvelsene selv på forhånd. Lederne må være oppmerksom på hvordan en fordeler bekreftelse til deltakerne, og hvilken respons man gir på deltakernes utsagn. Det er naturlig å gi bekreftende utsagn, men vær oppmerksom på at du lar deltakerne få eie sine egne opplevelser og meninger uten at du som leder graderer dem. For eksem-

pel: «Takk for det innspillet, det må jeg få tenke litt på.» Det vil være til stor hjelp å ha med hjelpeledere som har deltatt i øvelsene tidligere.

Samarbeid

Det kan være en god idé å la to og to (ev. tre) som er ledere i samme ungdomsarbeid samarbeide. Dette kan hjelpe dem til å holde fokus på disse viktige temaene også i det daglige arbeidet, og at de kan gi hverandre ærlige tilbakemeldinger på hvordan de fungerer sammen med ungdommene.

AKTIVITET 1 MIN REGEL

Målgruppe: Fra fjorårskonfirmanter/miniledere og oppover.

Hensikt med aktiviteten: Å skape refleksjon over hvilke grenser som gjelder for hva man kan gjøre overfor yngre ungdommer. Bli enig om noen regler, hva man skal gjøre når noen ikke overholder disse reglene, og finn gode måter å gi hverandre tilbakemelding på.

Tid for aktiviteten: 30 minutter

Hvor mange: Minimum 4 og maksimum 40 personer

Metode:

- 1 To og to snakker sammen og blir enige om 1–2 regler for hvordan de bør oppføre seg eller hva de ikke har lov til å gjøre overfor yngre ungdommer. Hver regel skrives på en klistrelapp og deltakerne fester dem selv opp på en vegg/tavle.
- 2 Spør om det er noen som har lyst til å presentere den regelen de har skrevet. Hvis ingen vil, kan lederne velge ut en regel som de presenterer. La dem demonstrere hva de ville sagt eller gjort dersom de hadde oppdaget at den andre har brutt regelen. Velg ut flere regler dersom det er tid. Dette kan med fordel avtales på forhånd med noen av deltakerne.

Plenumssamtale: Hvordan bør vi forholde oss til noen som ikke overholder reglene?

- 3 Lederen skal nå flytte på en og en lapp, slik at reglene grupperes tematisk under en overskrift.

Forslag til overskrifter:

- Ikke si stygge ting til noen eller baksnakke noen
- Verken klå eller slå
- Gi like mye oppmerksomhet til alle
- Gjør mot andre slik du vil at de skal gjøre mot deg
- Vær lojal mot lederne
- Hjelp til med å holde ro
-

Reglene leses opp mens lederen plasserer dem under en overskrift.

Underveis er det viktig å presisere at alle reglene er like viktige. Vi har alle ulike erfaringer, og det gjør at vi vektlegger ting ulikt.

- 4 Reglene skrives ned. Overskriften som den er plassert under, er hovedregelen, og deltakernes forslag til regler skrives under hver overskrift som eksempler på hvordan dette fungerer i praksis. Nesten likelydende regler kan skrives sammen til én. Reglene sendes ut eller deles ut til alle deltakerne i etterkant.
- 5 Dersom det er relevant, kan det være bra å få alle til å skrive ned hvilket ansvar de har og hvilke oppgaver de skal ha på et kommende arrangement.

AKTIVITET 2 HVOR STÅR JEG?

Målgruppe: Fra fjorårskonfirmanter/miniledere og oppover.

Hensikt med aktiviteten: Å få deltakerne til å ta et aktivt valg og måtte stå for det overfor sine jevnaldrende. De skal reflektere over og sette ord på hva de mener om situasjoner som kan oppstå i ungdomsmiljøet. Dette bidrar til bevisstgjøring og til å oppøve egen dømmekraft, som vil være viktig i faktiske situasjoner der en blir stilt overfor etiske dilemmaer. Aktiviteten kan også være med på å skape forståelse for at vi vurderer situasjoner ulikt.

Tid for aktiviteten: 30–45 minutter.

Hvor mange: Minimum 8 og maksimum 50 personer.

Metode: Vote-with-your-feet.

- 1 Deltakerne får beskjed om at de skal ta stilling til en påstand ved å plassere seg selv på ja-siden, nei-siden eller midt i mellom på «vet ikke». Marker tydelig hvor ja-siden og nei-siden er. Det er viktig å ikke endre på dette underveis.
- 2 Velg en påstand som du leser opp, og si at de som er enig i påstanden skal gå til den siden (ja-siden), og de som er uenige i påstanden skal gå til denne siden (nei-siden). Begynn med noen enkle og ufarlige påstander som de ikke trenger å argumentere for.
- 3 Be dem tenke gjennom når de har tatt et valg: Hvordan oppleves det å stå akkurat her jeg står nå? Er jeg sikker på at det er her jeg vil stå? Hvorfor/hvorfor ikke? Kan jeg stille meg på nei, selv om jeg egentlig mener ja? Hvorfor/hvorfor ikke?
- 4 Det er nå lov til å ombestemme seg, og stille seg på en annen plass.

- 5 Når man har plassert seg et sted, diskuterer man i to minutter med en annen som står på samme plass, om hvorfor en valgte å stille seg akkurat der. Deretter en kort diskusjon i plenum hvor noen fra hver gruppe kan begrunne hvorfor de valgte som de gjorde. Det er viktig at ingen får anledning til å si noe negativt om dem som har valgt annerledes. Deltakerne vil oftest tolke påstandene litt ulikt, og man kan presisere at det er en del av oppgaven at ikke påstanden er helt presist utformet.
- 6 Gi anledning til å stille seg på en annen plass etter at man har hørt de andres argumenter.
- 7 Deretter får alle beskjed om å stille seg på midten igjen. Så kan man lese opp en ny påstand, og gjenta øvelsen fra punkt 2. Omtrent fire påstander til sammen er passe.

Forslag til påstander:

- Cola er bedre enn Solo.
- Juice er sunnere enn melk.
- Lørdag er bedre enn søndag.
- Baksnakking er mobbing.
- Det er verre å sette ut falske rykter om noen enn å banke dem opp.
- Å true noen med at de skal få bank, er like ille som å gi dem bank.
- Man bør være forsiktig med å forsvare et mobbeoffer, fordi man da kan bli mobbet selv.
- Det er et overgrep å ta noen hardt i armen.
- Det er ikke greit å henge ut noen som underholdning, selv om man tar dem som man vet tåler det.
- Når en deltaker ikke adlyder lederne, må hun eller han selv ta ansvar for konsekvensene.
- Det er greit å legge ut bilder av andre på Internett hvis du spør dem først.
- Tullemeldinger kan man videresende til hvem som helst.
- Voksne kan bare klemme barn de kjenner veldig godt.
- Jenter liker å holde på med helt andre ting enn det gutter liker å gjøre.
- Det er verre å kalle en jente hore enn å kalle en gutt homo.

Påstandene bør være mest mulig åpne, så det ikke blir tydelig for deltakerne hva de tror at lederen ønsker at de skal mene. Lederen må være tydelig på at alle valg er like gyldige.

AKTIVITET 3 STOPP

MARGIT LOVISE HOLTE

Målgruppe: Fra konfirmantaldre og oppover

Hensikt med aktiviteten: La deltakerne reflektere over og sette ord på egne grenser.

Tid for aktiviteten: 60 minutter

Hvor mange: Minimum 8 og maksimum 20 personer (minst 4 av hvert kjønn)

Metode:

Denne samlingen er en erfaringsamling som like godt kan brukes i for eksempel konfirmanttime eller ledertrening. Det kreves tydelig og trygg ledelse. Det er lurt at lederen øver på dette med en venn, slik at hun/han har egen erfaring å veilede ut i fra. Det er slett ikke farlig om man ikke «får det til» første gangen. Det er også noe å lære av det.

Leder (L): *For lenge, lenge siden skulle Moses møte Gud på et fjell. Da ba Gud ham ta av seg skoene fordi han stod på hellig grunn.*

Hver gang vi går et annet menneske i møte, møter vi Guds avtrykk. Hver og en av oss er skapt av Gud. Vi mennesker har også grenser. Grenser, som er satt for å beskytte oss, for å gjøre oss trygge, for at vi selv skal velge hvem vi vil ha nær oss.

Slike grenser er ordløse. De oppfattes av sansene våre. Og disse sansene skal vi nå bruke. Vi skal øve på å nærme oss hverandre med respekt for den andres grense.

To og to som er om lag like høye går sammen. Man fordeler seg på to rekker som står mot hverandre med 4–5 meters avstand. Man skal holde øyekontakt og ikke snakke.

- 1 Den ene siden skal bevege seg og den andre stå stille. Man skal stoppe når man tror man har nådd den andres grense. Alle står der de har valgt, og leder går litt rundt i en dialog.
Første gang skjer det nesten alltid at folk går for nær, og tegn på dette er knising, bakoverlente overkropper eller bortvendte ansikter. Man ber dem da gå bakover til de merker at den andre parten slapper av.
- 2 Linjene finner avstand på 4–5 meter og man bytter slik at de som stod stille, er de som nå går mot den andre. Den som står i ro, skal denne gangen vise stopptejn med hånden, dersom den som kommer mot, går forbi «grensen».
Lederen guider en dialog. Er det ok å gi et stopptejn? Hvordan opplevs det å ha krysset eller ikke ha sett den andres grense?
- 3 Man gjør øvelsen igjen og nå i fullstendig stillhet. Begge får prøve å stå og gå uten å gi håndtejn på hvor grensen er.
- 4 Begge to skal gå mot hverandre og stoppe når de merker den andres grense.

Oppsummering

L: Snakk med den du har jobbet med og skriv på et ark: Hvordan merker jeg den andres grense? Hvordan kan jeg si stopp slik at du ikke kommer meg for nær? Hva kan jeg lære av dette i min hverdag slik at jeg ikke misforstår og trækker på andres grenser?

Til avslutning kan man høre på musikk, få tid til å reflektere.

Man kan for eksempel lese Halldis Moren Vesaas: «Ord over grind».

Man kan også ha gruppesamtale i etterkant om for eksempel: Er et nei et nei, og er et ja et ja?

Forslag til gjennomføring i detalj:

- 1 Som oppvarmingsøvelse begynner man med at alle står i en ring, uten å holde hverandre i hendene. Bare ved å bruke blikket skal konfirmantene bytte plass med en annen, helt samtidig.
- 2 Guttene og jentene går inn på hvert sitt rom. Denne øvelsen kan oppleves nokså intim, fordi man står rett overfor hverandre og ser rett på hverandre. Det er ikke nødvendig å holde blikkontakt. Noen kan

oppleve dette som mer intimt enn å ta på hverandre, og derfor er det en fordel å ha gutter og jenter hver for seg. Man bør ikke stå i ro rett overfor hverandre mer enn maks. ett minutt mens man kjenner etter. Spørsmålene du stiller til A-er og B-er skal ikke besvares høyt.

I. Gå sammen to og to, en er A og en er B. Alle A-ene stiller seg opp langs den ene veggen, to skritt fram fra veggen, og B-ene langs veggen på motsatt side, to skritt fram fra veggen. Stå slik at man står rett overfor den man er i par med. Dersom det ikke er partall, kan en gruppe ha to A-er eller B-er.

II. Alle A-ene står i ro. B-ene går rolig mot den som de er i par med. A-ene har ikke lov til å si noe. Stopp når du selv opplever at du står passe langt fra den andre.

B: Hvordan kjennes det å stå akkurat der hvor du står nå?

A: Synes du B står for nær eller for langt borte i forhold til hva du er komfortabel med?

Så går B-ene tilbake og stiller seg langs veggen, to skritt fram fra veggen, og man bytter, slik at A-ene går mot B-ene.

III. Alle A-ene står i ro. B-ene går rolig mot den som de er i par med. Stopp når A-en sier stopp, når A-en ikke ønsker å ha deg nærmere.

B: Hvordan kjennes det å stå akkurat der hvor du står nå? Synes du at du står for nær eller for langt ifra A-en?

A: Hvordan kjennes det at B stoppet da du sa stopp? Hvorfor sa du stopp akkurat der?

Så går B-ene tilbake og stiller seg langs veggen, og man bytter, slik at A-ene går mot B-ene.

IV. A-ene og B-ene går nå samtidig rolig mot den som de er i par med. Stopp når du selv ønsker det.

Kjenn etter: Er avstanden mellom oss passe stor nå? Hvordan er det å snakke sammen på denne avstanden?

Be dem tenke gjennom: Hvor oppmerksom var jeg på den andres signaler? Hvem tok initiativet til hvor stor avstanden mellom oss skulle bli?

3 Guttene og jentene samles igjen til plenumssamtale: Hva opplevde dere? Hva kan vi lære av dette? Er det situasjoner i hverdagen som kan minne om den situasjonen vi nettopp var i?

AKTIVITET 4 IMPROVISASJON

Målgruppe: Fra konfirmantaldre og oppover

Tid for aktiviteten: 30 minutter

Hvor mange: Minimum 6 og maksimum 40 personer

Metode: Improvisasjonsteater/fantasi

- 1 Halve gruppa er publikum mens den andre halvdelen stiller seg opp ved siden av hverandre på en linje med ryggen vendt mot publikum. Lederen gir dem som står på linjen et stikkord og teller til tre. På «tre» skal de snu seg rundt og samtidig mime den innskytelsen eller assosiasjonen de får av dette ordet. Gruppa kan mime fire stikkord før den andre gruppa får prøve seg.

Forslag til stikkord:

- Velkommen	- Populær	- Hemmelighet
- Uro	- Nærhet	- Sjenert
- Avskjed	- Privatliv	- Savn
		- Gjensyn

På noen av stikkordene kan en stoppe opp og be dem som mimer om å fryse bevegelsene som statuer. Noen i publikum kan først forsøke å beskrive hvordan en av «statuene» står. Eksempel, «holder en hånd på magen, har bøyd hode og svikt i knærne». Deretter kan samme person komme med sin tolkning av hva hun *tror* denne kroppsholdningen uttrykker. Dette kan bidra til å nyansere vår forståelse for kroppsspråket. Som leder bør en understreke at verken uttrykkene eller tolkningene som publikum gjør, nødvendigvis er feilaktige.

- 2 Etter tur får noen av deltakerne et budskap som de skal mime uten å bruke ord, de andre skal gjette hva man prøver å kommunisere, man trenger ikke å gjette nøyaktig på ordene.

Eksempler på utsagn:

- La meg være i fred!
- Jeg trenger en klem.
- Jeg vil fortelle deg noe som jeg synes er vanskelig å snakke om.
- Jeg har ikke lyst på øl.

- 3 Plenumssamtale: Hvordan opplevde den som mimet å ikke kunne bruke ord? Var det vanskelig for de andre å forstå hva hun eller han ville? Hva kan vi lære av dette?

Her er det naturlig å komme inn på at det ikke alltid er like lett å forstå hva andre vil, at vi ikke alltid kan se på noen hvordan de har det, og at man må øve seg på å si hva det er en vil og kunne sette tydelige grenser.

AKTIVITET 5 HVORDAN VIL VI HA DET HER HOS OSS?

Målgruppe: Fra konfirmantaldere og oppover

Hensikt med aktiviteten: Å la deltakerne bli bevisst på hva slags samværsformer som er akseptert i ungdomsmiljøet, hvilke roller guttene og jentene har, og hva som skjer dersom noen ikke lever opp til forventningene. «Er det plass til at vi kan være oss selv?»

Tid for aktiviteten: 45 minutter. Her er det tenkt at man velger *enten* 1a eller 1b, dersom man skal holde seg innenfor tidsrammen.

Hvor mange: Minimum 4 og maksimum 16 personer

Metode: Hvordan ville du reagere dersom ...? Da ville jeg ...

- 1 a. To bunker med ferdigskrevne kort/plakater/A4-ark, en med spørsmålskort og en med svarkort. Inndeling i to lag, gjerne gutter og jenter på hvert sitt lag. Det ene laget starter med å holde opp et kort med *Hvordan ville du reagere dersom ...?*, lederen leser dette høyt. Det andre laget finner i fellesskap fram til det svaret de synes passer best, og holder dette opp. Lederen leser svaret høyt, f.eks.: *Da ville jeg bli glad*. Lagene kan gjerne bytte halvveis.
- 1 b. Gutter og jenter på hvert sitt lag, med hver sin bunke med kort med *Da ville jeg ...*. Lederen holder opp et kort med *Hvordan ville du reagere dersom ...?*, og guttelaget og jentelaget holder opp svarene

sine samtidig, uten at de kan se hvilket svar det andre laget velger. Når begge holder opp et kort, leser lederen dem høyt. Er det mye likt eller mye forskjellig?

Forslag til Hvordan ville du reagere dersom ...?

- en som du ikke kjenner, plutselig gir deg en klem
- en av motsatt kjønn kommenterer utseendet ditt
- ingen snakker med deg
- noen ber deg om å være stille
- noen banner
- en leder plutselig gir deg en klem
- en leder av motsatt kjønn kommenterer utseendet ditt
- en leder ber deg om å være stille
- en leder banner
- en leder forteller deg at Gud elsker deg

Forslag til Da ville jeg ...

- bli glad
- bli lei meg
- bli redd
- bli sint
- bli overrasket
- synes at det var pinlig

2 Be dem om å tenke gjennom:

Var du enig med det som laget ditt svarte hele veien?

Tror du svarene ville blitt annerledes hvis lagene var satt sammen på en annen måte?

3 Fellesdiskusjon til slutt: Hva er typisk for sånn som vi har det når vi er sammen? Er det noe du synes vi bør forandre på? Hvorfor det? Bruk gjerne en flippover eller liknende til å notere ned stikkord på.

AKTIVITET 6 Å LEDE DEM SOM LEDER

Målgruppe: Voksne ledere

Hensikt med aktiviteten: Å reflektere over utfordringer knyttet til det å ha med unge ledere. Hvordan skal vi sette grenser, og hvordan kan vi hjelpe dem til selv å sette de gode grensene?

Tid for aktiviteten: 30 minutter

Hvor mange: Minimum 4 og maksimum 50 personer

Metode: Samtale

- 1 Samtale med utgangspunkt i ledernes erfaringer, noe de har opplevd som krevende i samspillet med andre ledere. Bruke klistrelapper (ev. A4-ark og tape) hvor lederne kort skriver ned en episode. Hva var problemet, og hva gjorde du? Alle fester klistrelappen på en vegg. Den som leder aktiviteten, plukker ut noen av situasjonene, og utfordrer resten av lederne på hvordan de ville håndtert en tilsvarende situasjon.
- 2 Sammen utarbeide «fem gode regler» for unge ledere. Hvis man er mange, kan det være fint å gjøre dette i små grupper.

Dersom man har gjennomført Aktivitet 1 sammen med unge ledere, kan det være interessant å sammenlikne hvordan de voksnes regler samsvarer med dem som de unge lederne satte opp.

AKTIVITET 7 ANSVARFORDELING

Målgruppe: Voksne ledere

Hensikt med aktiviteten: Å reflektere over utfordringer med å ha ulike roller i en ledergruppe.

Tid for aktiviteten: 30 minutter

Hvor mange: Minimum 4 og maksimum 50 personer

Metode: Samtale

- 1 Hvem av oss gjør dette? Reis deg når noe som du synes er viktig, blir nevnt.

Forslag til roller som man kan lese opp:

Jeg er flink til å fortelle de andre at de gjør en god jobb.

Jeg veileder andre ledere som ikke klarer å sette grenser og si nei.

Jeg tar ansvaret når ingen andre gjør det.

Jeg gir ærlige tilbakemeldinger når noe ikke er bra.

Jeg kan hjelpe en leder som strever med å få respekt.

- 2 Samtale i smågrupper (helst de som er i samme lederteam i samme gruppe) med utgangspunkt i spørsmålet: Hva er viktig for å få et lederteam til å fungere godt?

AKTIVITET 8 GRUPPESAMTALE

Målgruppe: Voksne ledere

Hensikt med aktiviteten: Reflektere over hvordan en kan møte ungdommer med deres unike livshistorie på en god måte. Hjelp hverandre til å reflektere over seg selv og egen praksis i møte med vanskelige situasjoner.

Tid for aktiviteten: 45 minutter

Hvor mange: Minimum 4 personer

Metode 1. Gruppesamtale ut i fra en case**Forslag til case:**

I. Du er hovedleder i menighetens klubb for 10–13-åringene. Denne klubben er ditt hjertebarn, og takket være deg har klubben holdt det gående i en del år. Medlemmene kan noen ganger bli litt voldsomme, og det hender at ting blir ødelagt. Noen andre i menigheten har av den grunn forsøkt å få klubben nedlagt. Du får en dag en telefon fra moren til en av jentene i klubben. Hun har fått vite at noen av de andre jentene i klubben har plaget datteren hennes over en tid, og at dette også har foregått på klubben. Du er redd for at dersom dette kommer ut, så vil det være kroken på døren for klubben.

Spørsmål: Hva gjør du?

II. En av lederne i menighetens ungdomsarbeid i begynnelsen av tjuetår-

ene begynte å reagere på en jevnaldrende mannlig leders endrede atferd overfor noen av de kvinnelige medlemmene. Han tok dette opp med den aktuelle lederen, og rådet ham til å endre sin atferd. Den andre lederen bagatelliserte og bortforklarte. Lederen som hadde reagert på magesfølelsen sin, visste ikke hvordan han burde gå videre med dette, og gjorde derfor ingenting mer. Noen år etterpå ble den aktuelle lederen arrestert for seksuelle overgrep mot mindreårige jenter.

Spørsmål: Hva oppfatter du som problemet i dette tilfellet?

Hva ville du ha gjort om det var deg som begynte å reagere på en annen leders oppførsel?

Det ble aldri påvist at den aktuelle lederen hadde forgrepet seg på noen i *dette* ungdomsmiljøet. Hva innebærer dette, mener du?

III. Øystein var en av de yngste deltakerne i en guttegjeng på leir. Han hadde en svært provoserende atferd som irriterte de andre guttene. De eldre guttene bestemte seg derfor for å gi Øystein buksevann, og lederen fikk greie på det. Buksevann var innarbeidet som et akseptert sanksjonsmiddel i gruppa over mange år. Lederen snakket med Øystein om oppførselen hans, og om han var innforstått med hva slags konsekvenser det kunne få om han fortsatte slik. Kort tid etter denne samtalen ga de andre guttene ham buksevann. Buksevann betyr at man heller vann ned i buksene til en mens man har buksene på. Kan byttes ut med andre mer kjente sanksjonsmidler man kjenner til, som å stenge noen inne, tømme ut ranselen til noen, osv.

Spørsmål: Hva ville du ha gjort om du var denne lederen?

Metode 2. Dele ut huskelapp til alle: 10 ting å huske på

- 1 Hvis noen betror seg til deg, må du ikke love å ikke si det til noen. Du kan i stedet si at det avhenger av hva det er, eller at du ikke kommer til å fortelle det til noen uten at den som betror seg, får vite om det. Ikke sett deg selv i en posisjon der du må håndtere vanskelige saker helt alene.
- 2 Som voksen kan du ikke redde et utsatt barn eller en ungdom hvis de ikke vil det selv. Du kan være en betydningsfull voksen ved å vise interesse for hvem de er og hvordan de har det. Det kan bety en forskjell bare å si: «Hvis du ikke har det bra, håper jeg at du vil fortelle meg om det en dag.»

- 3 Hvis du ser noe som du reagerer på, er det oftest en grunn til at du reagerer. Ta dine egne reaksjoner på alvor, men vær åpen for at det du ser, kan tolkes på ulike måter. Snakk med noen om det.
- 4 Unngå å fortelle ungdommene hvordan de har det, eller hvilke motiver de har for oppførselen sin. Snakk for deg selv, og vær bevisst egne reaksjoner! Du kan for eksempel si: «Noen ganger når jeg er trist, får jeg lyst til å snakke med noen om det.» Eller: «Når jeg blir sint, kan jeg få lyst til å knuse noe, men jeg gjør det ikke.» På den måten viser du at dette er vanlige reaksjoner, og at det finnes gode måter å håndtere det på.
- 5 Ta hver ungdom på alvor, uten å behandle dem som en i en gruppe. To venninner som kler seg likt og oppfører seg likt, kan likevel ha svært ulike meninger og svært ulik personlighet.
- 6 Forsøk å gi alle like mye tid og oppmerksomhet, slik at det ikke lønner seg å være pågående for å få oppmerksomhet. Ikke glem å gi oppmerksomhet til de stille guttene også.
- 7 De bråkete guttene er ikke nødvendigvis slemme, de ønsker også at en voksen ser dem, tar dem på alvor og gir dem omsorg.
- 8 Vær tydelig på hvilke regler som gjelder, og gjør det gjerne skriftlig. Vær bevisst hvilke grenser du har som leder, og vær tydelig på dette, det skaper trygghet.
- 9 Faste rammer og forutsigbarhet skaper trygghet som kan gi et godt miljø. Vær konsekvent, også med hvilke følger et regelbrudd får. Tomme trusler fungerer dårlig.
- 10 Vis at du er en voksen som man kan stole på og som bryr seg, og ikke bare vil være kamerat. Selv om ungdommene kan oppleve deg som brysom, setter de også pris på det!

AKTIVITET 9 MAKTANALYSE

ELISABETH TORP

Målgruppe: Voksne ledere

Hensikt med aktiviteten: Å se sin egen posisjon og oppdage sin egen-skapsbaserte autoritet.

Tid for aktiviteten: 45 minutter

Hvor mange: Minimum 6 og maksimum 20 personer

Metode

- 1 Innledningsvis må man ha en kort gjennomgang av hva som ligger i begrepene posisjonsbasert og egenskapsbasert makt/autoritet. Gi konkrete eksempler på egenskaper som gir egenskapsbasert makt. Se kapitlene *Når makt spiller inn* og *Unge lederes sårbarhet* for bakgrunnsinformasjon.
- 2 Beskriv egen posisjon. Ta utgangspunkt i rollen den enkelte har som leder, hva slags rolle har han/hun? Alle lager en kort beskrivelse av sin lederrolle med stikkord og tegner «linjen» de står i på et ark. Man kan gjerne demonstrere først med å velge ut en leder som eksempel, finne noen stikkord og tegne opp så alle kan se. Hvem er over deg, og hvem er under deg i hierarkiet? I denne sammenhengen gir det mening og er et poeng i seg selv å tegne sammenhengen i en hierarkisk struktur. Alle presenterer og forklarer sin «tegning».
- 3 Lage et stillbilde. Denne øvelsen forutsetter to trygge gruppeledere, som reflekterer inn det som skjer og som tar vare på deltakerne. Hensikten er å få fram hvordan posisjon og egenskaper er avgjørende for den autoritet lederen får/tar selv av miljøet. Gruppen skal nå spille en konkret situasjon med utgangspunkt i forskjellige roller.

Settingen er i en pause i undervisningen på konfirmantleir.

En av deltakerne er plukket ut på forhånd til å være A (gutt 18 år) som er gruppeleder for årets konfirmanter. A vet at flere av konfirmantjentene er forelsket i ham, selv lurte han på om han er forelsket i en av dem.

A spiller en forelsket og beundret konfirmantleder, og de andre i gruppa skal forholde seg til A og til hverandre, som konfirmanter, gutter og jenter og medlemmer av begge kjønn. A bruker kroppsspråk, plassering av seg selv, osv., som virkemiddel. De andre B-ene plasserer seg fysisk og med sine respektive uttrykk og følelser i forhold til A.

Når gruppa med de ulike rollene har satt seg, tar en av de to lederne initiativ til at scenen fryses.

- 4 De to lederne stiller spørsmål og reflekterer rundt den scenen som er blitt stående. I denne situasjonen kan det dukke opp ulike ting som lederne må ta ansvar for; og være respektfull undersøkende i møte med. Lederne kan beskrive hva de ser, som hvordan A har plassert kroppen sin, hvor blikket hans er vendt, osv.

Aktuelle spørsmål er: Hvorfor gjorde du slik? Hva følte du? En måte å gjennomføre denne delen på kalles tanketapping. Lederen ber deltakerne som står i frys bildet om å formulere en følelse eller tanke. F.eks.: «Hvorfor ser han aldri på meg?» Leder går så rundt mellom menneskene i frys og legger hånden på skulderen deres. Når lederen legger hånden på en persons skulder, sier personen sin tanke høyt.

Poenget er innsikt og læring med hensyn til hvordan en oppfører seg, gitt sin posisjon og sine egenskaper. Stikkord for det som kan komme fram er; populær, sjenert, føle seg viktig, bli avvist, usikkerhet, trass, osv. Det skal ikke fokuseres på god-dårlig, rett-galt. Få fram variasjonene i hvordan både posisjon og egenskap spilles ut i det relasjonelle. De som leder øvelsen skal gi tilbakemeldinger og speile den enkelte i det som har skjedd. Denne øvelsen kan gjentas innen den samme gruppa, og det vil oppstå variasjoner i hvordan det relasjonelle spilles ut og hva som kommer fram, blant annet fordi gruppa trolig blir tryggere på hverandre underveis og kan oppdage mer av seg selv og sammenhengen.

- 5 Øvelsen avsluttes ved at gruppelederne lukker scenen og lar den enkelte vende tilbake til den reelle gruppesettingen.
- 6 Hver enkelt skal nå tenke gjennom på hvilke måter de egenskapene man har, gir makt. Man tegner opp seg selv på et ark, og skriver eller tegner på egenskaper der på kroppen hvor det passer best. Eksempelvis kan en leder tegne inn at han er høy ved å tegne på et høydemål, på en hånd kan det skrives inn at man snakker med store fakter eller liker å ta på den man snakker med, i ansiktet kan man tegne et øye for å symbolisere at man liker å ha blikkontakt med den man snakker med, og på hodet kan lederen tegne inn at han har mye kunnskap.

- 7 Dersom det er tid og stemning for det, kan en avslutte med en samtale med utgangspunkt i den enkeltes oppdagelse av sin posisjon og sine egenskaper, for eksempel knyttet til trygghet, sårbarhet og myndighetsområde.

AKTIVITET 10 TIDSLINJEN

Målgruppe: Deltakere på lederkurs

Hensikt med aktiviteten: Bli kjent med egne positive og negative erfaringer fra barndom og ungdom, og sette ord på det, for bedre å kunne møte barn med deres erfaringer ut i fra egen forståelse av seg selv.

Tid for aktiviteten: 30 minutter

Hvor mange: Minimum 4 og maksimum 50 personer

Metode:

- 1 Lage en felles tidslinje på gulvet, som går fra en ble født og til i dag. Kan gjøres ved å legge ark på gulvet, sette fram stoler eller lignende. Alle stiller seg der det skjedde noe viktig for at du er den du er i dag, eks. en person som du ble kjent med som ble viktig for deg. Man kan gjerne gå litt fram og tilbake langs tidslinjen før en bestemmer seg for hvor en vil stå.
- 2 Samtale sammen to og to om hvorfor du valgte å stille deg akkurat der du gjorde.
- 3 Plenumssamtale etterpå, der de som vil kan dele noe av det de snakket om. De fleste stiller seg erfaringsmessig nokså langt opp på tidsskalaen. Be deltakerne om å tenke på at mange av ungdommene de er sammen med enda ikke har opplevd det som vil være avgjørende for hvem de etter hvert kommer til å bli.

Forslag til punkter på en tidslinje:

- Begynte i barnehage
- Begynte på skolen
- Begynte på ungdomsskolen
- Begynte på videregående skole
- Begynte å studere eller begynte i jobb

AKTIVITET 11 ROLLESPILL

Målgruppe: Deltakere på lederkurs

Hensikt med aktiviteten: Bidra til å jobbe fram en trygg samværsform i ungdomsmiljøet, og reflektere over hvordan en kan korrigere og gripe inn overfor en ungdom med problematisk atferd.

Tid for aktiviteten: 30 minutter

Hvor mange: Minimum 4 og maksimum 50 personer

Metode:

- 1 Lederne viser noen caser som rollespill, som de har øvd inn på forhånd. Rollespillene viser ulike vanlige samværsformer i ungdomsmiljøer, gjerne litt overdrevet.
- 2 Snakke sammen to og to: Hvordan opplever du denne oppførselen?
- 3 En kort felles oppsummering.
- 4 a. Vise et rollespill hvor man viser en eller flere reaksjonsmåter, f.eks. å bli sint, å gå i forsvar, å kjeft, å begynne å gråte.
b. Ha improvisasjonsteater, «frys». Når noen roper «frys», går de inn og overtar rollen til en i rollespillet, for å vise hvordan man ville ha taklet situasjonen.
- 5 Styrt samtale, gjerne i mindre grupper med gruppeledere.

Forslag til rollespill:

- Felleskos i en haug på gulvet på kveldsavslutning
- En som bråker på korøvelse
- To som er kjæresten som koser midt blant de andre
- Bruk av trygghetsøvelser som kveldsunderholdning – en som melder seg ut av leken

AKTIVITET 12 JENTER OG GUTTER

Målgruppe: En blandet gruppe med ungdommer

Hensikt med aktiviteten: Reflektere over likheter og forskjeller i gutte- kultur og jentekultur.

Tid for aktiviteten: 45 minutter

Hvor mange: Minimum 4 og maksimum 20 personer

Metode:

- 1 3–5 minutter rollespill med på forhånd tildelte roller. Gutter spiller jenteroller og omvendt. Bruk 15 minutter på å tildele roller, og vær sikker på at alle har forstått hva de skal gjøre, og at de er komfortable med rollen. Noen kan ev. få tildelt en observatørrolle der de skal se på spesielle ting som kroppsspråk eller hvordan forskjeller i alder spiller inn.
Vær oppmerksom på at deltakerne her kan oppleve seg utsatt og parodierte av de andre.
- 2 Ta en runde etterpå (sitt i to sirkler dersom man er mange): Hva opplevde du? To min. på hver deltaker. Ingen får kommentere de andres opplevelse.
- 3 Alle noterer ned noen tanker de siste fem minuttene.

Forslag til ulike roller:

- 12 år gammel gutt som prøver å få oppmerksomhet fra de andre.
- To 14-årige jenter som er bestevenninner og bare er opptatt av hverandre.
- 13 år gammel jente som bruker alle metoder for å få oppmerksomhet fra noen eldre gutter.
- Tre 16 år gamle gutter med moped.
- En gutt på 14 år som nettopp har blitt dumpet av kjæresten.
- En overvektig og sjenert jente på 15 år som de andre kaller «hore».

AKTIVITET 13

LEDEREN SVARER PÅ ALT MELLOM HIMMEL OG JORD

Målgruppe: En blandet gruppe med ungdommer

Mål for aktiviteten: Å snakke om spørsmål som ungdommer er opptatt av på en skikkelig måte. Aktuelle temaer er forhold til egen kropp, forhold til venner og andre, parforhold, seksualitet, seksuell legning, porno, internettbruk.

Tid for aktiviteten: 45 minutter

Hvor mange: Kjønnssdelte grupper på 4–20 personer i hver gruppe

Metode: Gutter og jenter hver for seg med henholdsvis mannlig og kvinnelig leder

- 1 En kort innledning der lederen tar opp relevante problemstillinger, gjerne presentere en case for å få tankene i gang, bruk gjerne humor eller selvironi som kan løse opp stemningen litt.
- 2 Utfordre ungdommene til å kjenne etter hvordan de har det akkurat nå. Hva føler de, hvordan kan man sette ord på følelser? En måte å gjøre dette på er å be alle om å legge hånden sin på bordet og beskrive for de andre hvordan bordet kjennes (en runde). Videre kan man gå sammen to og to. Den ene tramper på foten til den andre, og så skal man si stopp når det gjør vondt eller blir ubehagelig. Dette er en øvelse i å kjenne etter og si ifra når noen trækker en på tærne.
- 3 Alle skriver ned ett eller flere spørsmål til lederen som de ønsker svar på – anonymt.
- 4 Lederen får noen minutter til å se gjennom spørsmålene.
- 5 Lederen svarer så åpent og ærlig som best hun eller han kan. Det er lov å stille oppfølgingsspørsmål til det lederen sier, og lederen kan be noen om å utdype dersom man ikke forstår det skriftlige spørsmålet – behøver ikke å utdypes av den som stilte spørsmålet.

Forslag til case:

En gutt på 16 år og en jente på 14 år som chatter med web-kamera. Gutten bruker seksuelt ladede og krenkende ord, som jenta aksepterer fordi hun ønsker at gutten skal like henne.

AKTIVITET 14 UNGDOM OG SEKSUALITET

ELISE OTTESEN SØVIK

Målgruppe: En blandet gruppe med ungdommer

Mål for aktiviteten: Åpne ungdommenes øyne for hvor seksualisert samfunnet vårt er, løfte fram at seksualitet er mer enn seksuelle handlinger. Gi ungdommene positiv bevissthet rundt grenser for sin egen seksualitet.

Tid for aktiviteten: 45 minutter

Hvor mange: Grupper på 3–4 ungdommer i hver gruppe

Metode: En praktisk øvelse for å innlede samtale om seksualitet

Du trenger: diverse jentebilder som MAG, Woman, e.l., (be ev. ungdommer/ledere ta med seg noen gamle bilder). Sakser.

- 1 Be ungdommene klippe ut alt de finner som de opplever/mener handler om eller spiller på seksualitet.
- 2 Hva sitter du igjen med av bildet? (Mindre enn du hadde sett for deg?)
- 3 Bruk dette til å innlede samtalen om hvor mye vi faktisk hører om sex hver eneste dag, og at språket er ekstremt eksplisitt. Det kan få oss til å tro at seksualiteten er noe vi kan ta lett på. Det er ikke tilfelle. Seksualiteten vår er skjør og henger på det dypeste sammen med hvem vi er som mennesker.

Si noe om at seksualitet begynner allerede når vi er barn. Fordi vi er mennesker som er skapt av Gud, så er seksualiteten vår også gitt oss som en naturlig del av kroppen vår og livet vårt. Seksualiteten er en gave som kan berike våre liv, men den kan også brukes på en måte som ikke er god for oss som mennesker.

Vær nøye med å løfte fram at seksualitet ikke bare er seksuelle handlinger eller samleie. Det er en distinksjon mellom å være og det å gjøre. Det betyr at alle mennesker som lever *er fullverdige seksuelle mennesker*, sånn som vi er, uavhengig av hva vi gjør.

Eksempler på spørsmål til samtale

- Hva sier dette oss om vår samtids syn på seksualitet?
 - Hva tenker du på når du hører ordet seksualitet?
 - Hvilke stikkord tenker dere kan brukes for å beskrive hva seksualiteten vår er?
 - Hvorfor er det flaut å snakke om?
 - Tror du Gud bryr seg om din seksualitet?
 - Hvem har ansvar for seksualiteten din?
- 4 Vis ungdommene en bredere tilnærming til hva seksualitet er. Presenter deling med fem forskjellige dimensjoner ved seksualiteten vår (se artikkelen "Ungdom og seksualitet" for mer utfyllende stoff om disse).
- biologisk
 - psykologisk
 - etisk
 - kulturell
 - relasjonell
- 5 Ta en ny runde på hva ungdommene tenker at seksualitet er. Gjør en bredere forståelse det lettere å falle til ro med seksualiteten vår? Det å ha grenser for livet sitt er ikke en hindring Gud gir oss, men det er med på å sette oss fri som mennesker innen trygge rammer. Det er *grenser som skaper*.

AKTIVITET 15 – DEN BARMHJERTIGE SAMARITAN

ANGELA TIMMANN-MJAALAND

Målgruppe: Unge ledere

Mål for aktiviteten: Å øke ledernes innsikt i deres makt og ansvar for ungdommene. Å finne et språk for ledernes egne grenser, sårbarhet og behov.

Tid for aktiviteten: 120 minutter

Hvor mange: 8–12 personer

Metode: Undervisning

Innledning

Å være unge ledere for ungdom er krevende og utfordrende. Unge ledere blir beundret, og ungdommene har en viss forventning om å bli sett og likt av dem. Å kunne forholde seg til forventningene og oppmerksomheten man får som leder, krever refleksjon over den rollen man har fått. Dette undervisningsopplegget skal gi unge ledere en mulighet til refleksjon over sin rolle som leder. Noen av de yngre lederne trenger hjelp til å kunne navigere trygt i gråsonen mellom hva som er en tillatt berøring og hva som ikke er det. Hele ledergruppa har behov for å finne et godt språk for seksualitet og grensesetting for å kunne gi hverandre tilbakemelding og ikke bare se bort. Utfordringen i dette opplegget ligger i den ulike kompetansen og erfaringen gruppa har. Noen har reflektert over dette temaet før, og noen ikke så mye. Noen er 19 år og har knapt skjønt at de nå er voksne, andre har jobb og er etablert med kjæreste. Utfordringen ligger også i å ikke skambelegge handlinger som man har gjort i en gråsone. Samtidig må det komme tydelig fram hva som er et overgrep. Tausheten og det å se bort er verst. Selv om samtalen om grenser og gråsoner er vanskelig, så må tausheten brytes for å beskytte dem som blir tråkket på i disse gråsonene. Grenseoverskridende atferd må settes ord på for å beskytte ungdommene og lederne. Undervisningsopplegget kan brukes i sin helhet eller man kan ta deler av det, ettersom hvor mye tid man har til rådighet. Temaer som seksualitet og grensesetting er såpass vanskelige temaer å snakke om, at man bør ha tid i sitt opplegg for å ta imot de tankene som dukker opp blant de unge lederne.

Innledningsordene skal gi lederne et perspektiv for deres lederskap. Det å være leder er å være betydningsfull for andre. Lederne har en autoritet på grunn av sin posisjon. Den gjør at de har en betydning for ungdommenes liv. Kanskje er akkurat disse lederne viktige i ungdommenes utvikling. Barn og ungdom trenger andre mennesker å speile seg i under oppveksten. I oppveksten trenger vi nære relasjoner til andre mennesker. Hvordan disse reagerer på barnas og ungdommenes opplevelser, har påvirkning på deres utvikling. Åpningen skal gi lederne dette alvorlige og tillitsfulle perspektiv på deres rolle.

Man kan introdusere ordet makt allerede her. For å få i gang en refleksjon

over sin egen rolle er det viktig å sette ord på denne makten, som ligger i deres posisjon. Denne makten er jo grunnen til at man må snakke om grensesetting.

Som bibeltekst har jeg valgt den barmhjertige samaritan. (Luk 10,25-37) Denne bibelteksten rommer mange aspekter om det å se og ikke se bort, det å ta ansvar for andre. For å gi lederne et perspektiv på sin oppgave, passer den godt. Her er det en mann som tør å se og som betyr en forskjell. For de fleste lederne er det motiverende at de kan bety noe for andre. På den måten er det lett å identifisere seg med den barmhjertige samaritan.

Samtidig handler denne fortellingen om en stygg forbrytelse. En mann blir overfalt, slått og ligger døende i grøften. Han har blitt invadert og blitt fratatt kontroll over egen kropp. Denne fortellingen åpner opp for de overgrepene som kan skje med ungdommene. Fortellingen gir et godt eksempel på hva som kan skje hvis man ikke vil se. Mannen kommer til å forbli skadet og kanskje dø, hvis ingen griper inn.

Fortellingen ender godt på flere punkter og har overføringsverdi til temaer fra undervisningsopplegget: Den barmhjertige samaritan ser og hjelper og gjenoppretter grensene til den sårede. Den sårede får kontrollen tilbake. Og den barmhjertige samaritan spør om hjelp. Å se sin egen begrensning som leder er et viktig element, når lederne skal vokse i sin utvikling. Å tørre å snakke og å sette ord på det som er vanskelig er et viktig skritt videre ut av gråsonen.

Innledningsordene til lederne

I dag skal vi snakke om det å være leder for en større gruppe av ungdommer. Det å være leder for disse ungdommene innebærer at man blir betydningsfull for deres liv. Kanskje utgjør akkurat du en forskjell i deres liv. Men akkurat den stillingen som du som voksen leder får, kan også ha sine utfordringer. Når man kommer tett inn på andre mennesker, kommer man også borti deres og ens egen sårbarhet. Det å bety noe for en annen kan også være vanskelig: Hvor er grensen mellom det å være leder og det å være en venn? Som leder får jeg faktisk en viss makt over andre mennes-

ker. Hvordan kan jeg bruke den makten riktig? Det å få lov til å være leder for ungdommer er en stor tillitserklæring fra ungdommene til dere. Det er stort å få lov å ta del i deres liv og av og til å bety en forskjell i den enkeltes liv. Men det er også krevende. I dag skal vi reflektere over hvor vi støter på våre grenser og hvor vi møter utfordringer; hvor vi må hjelpe hverandre. Vi starter med Jesus og hans fortelling om en som lå nede og ble møtt av en annen som gjorde noe svært viktig for hans liv. Det er lignelsen om den barmhjertige samaritan: En mann ble overfalt på vei fra Jerusalem til Jeriko. Røvere slo ham nesten i hjel, tok alle pengene og eiendelene hans og lot ham ligge i grøfttekanten. En prest gikk forbi ham og deretter en levitt. Begge så ham, men ingen stoppet. Så kom det en samaritan forbi. Han var en fremmed i denne delen av landet. Samaritanen så ham og stoppet opp. Han fikk inderlig medfølelse med den sårede. Samaritanen bøyde seg ned og forbandt sårene hans. Så løftet han ham opp på eselet og tok ham med til neste vertshus, eller pensjonat om man vil. Der fikk den sårede hvile til han var frisk igjen. Den barmhjertige samaritan ga verten penger, slik at verten tok seg av den sårede, siden han selv måtte reise videre. I denne lignelsen var det den barmhjertige samaritanen som så. Han så nøye etter og gikk ikke forbi. Han skjønnte alvoret. Her er det noen som lider og kommer til å dø snart. Nå må jeg stoppe opp. Nå må jeg gripe inn. Han utgjorde en forskjell. Og det var avgjørende for ham som lå i grøfttekanten.

Å være en betydningsfull annen for ungdommene: Hvem er ungdommene?

Etter denne gjenfortellingen av lignelsen om den barmhjertige samaritan er det nødvendig å fortolke lignelsen på en måte som legger til rette for videre refleksjon og samtale. I det følgende vil jeg skissere hvordan dette kan gjøres i samtale med ungdomslederne:

Dere kommer ikke opp i denne situasjonen hver gang dere er på en ungdomssamling, men dere møter mange ungdommer med ulik bakgrunn. Hva tror dere de sliter med? Hva påvirker deres liv? Snakk om dette nå to og to, skriv ned på små ark, som vi legger på midten av bordet og deretter diskuterer i plenum.

Følgende eksempler på hva ungdom strever med kan de unge lederne nå ha skrevet på arkene sine: press på utseende, spiseforstyrrelse, vold og

overgrep, foreldre som er avhengig av alkohol eller narkotika eller som er rammet av psykiske lidelser, omsorgssvikt, klarer ikke å vise sine følelser (får ikke lov å gråte eller skrike hjemme), sliter med usikkerhet om seksuell legning, ev. har innsett at de er homofile/lesbiske og er redd for dømmelse fra omverdenen, sørger over noen som døde, sliter med angst og depresjon.

I den påfølgende plenumssamtalen skal man forsøke å få fram den store variasjonen i ungdommenes liv. I denne sekvensen skal lederne oppøve seg i å se. De blir oppfordret til å tenke realistisk om ungdommene de møter. Dette er viktig for å få øynene opp for deres ansvar overfor disse ungdommene.

Med de følgende spørsmål kan man få lederne til å se at man ikke ser alt. En gruppe med ungdommer kan være tilsynelatende «normal», men så vet man ikke hva den enkelte skjuler i seg. Barn og ungdom som har vært utsatt for psykiske eller fysiske overgrep, kan gå gjennom oppveksten uten at noen legger merke til det. Skader man har fått påført, kan senere i livet utløse problemer som man ikke hadde før. Derfor kan man stille følgende oppfølgings-spørsmål til lederne:

- *Hvilke av disse tingene som påvirker ungdommenes liv kan man se og hvilken kan man ikke se?*
- *Hvorfor ser man det ikke utenpå?*
- *Mulige svar på disse spørsmålene er: beskyttelse, hemmelighold, skambelagt, det skal mye tillit og trygghet til før man forteller andre om det som er farlig og skambelagt.*

Hva tror du de ulike ungdommene trenger når de kommer til ungdomsmøte? Hvordan kan man legge til rette for det? Snakk om dette to og to, deretter i plenum.

Svarene som lederne gir i plenum kan være disse: å bli akseptert som man er, kunne snakke åpent om livet slik det er, å ha ledere som ikke går over fysiske grenser, noen har opplevd det før, å gi trygghet og forutsigbarhet, å tørre å lytte til de signalene ungdommene gir, å få lov å være annerledes.

Å være en betydningsfull annen for ungdom: Hvem er vi – lederne?

Dette er en viktig del av opplegget. Her handler det om å se seg selv og sin egen sårbarhet. Dette avsnittet skal hjelpe lederne med å finne ut av hva som påvirker dem. Hva var det i oppveksten som gjorde dem til dem de er nå? Her er det viktig å presisere at alle kan være ledere uansett bakgrunn. Presten/lederen har her ansvar for å åpne et rom hvor lederne kan se at de kan være en naturlig del av lederfellesskapet, også med sine hemmeligheter og de sidene de ikke vil vise. Presten/lederen må under dette punktet tar ansvar for å formidle en Gud som tar imot lederne med alle de sidene de har. Denne problemstillingen kan man nærme seg omtrent som følger:

Når ungdommene som kommer på ungdomsmøte har opplevd noe av dette, så er sannsynligheten for at vi – eller i hvert fall noen av oss – også har opplevd dette, ganske stor. Det ville være rart hvis det var annerledes.

Det å være leder i kirken betyr ikke at man må ha en «vanlig» eller spesielt «snill» oppvekst. Vi har opplevd mye forskjellig i vårt liv som har preget oss. Og kirken rommer hele vårt liv, det som vi liker og er stolte av og det som vi ikke vil vise fram. Dere må vite at vi vil ha ledere med hele spekteret av erfaringer. Å være kristen betyr ikke at man er forskånet for lidelse og ondskap. Jeg (prest) ble selv utsatt for ... x ... i min oppvekst. Og jeg trengte i grunnen litt tid for å finne ut hva det har gjort med meg og hvordan det har preget mitt liv. Men jeg traff ulike folk underveis som hjalp meg videre i min refleksjon over det.

Det vi trenger når vi er ledere for andre, er å reflektere over hvem vi er. Når vi finner ut hvem vi er, hvilke behov vi har og hva som påvirker oss, så kan vi også møte ungdommene med deres behov og deres liv. Dette er en svær oppgave, det å finne seg selv ... Vi rekker ikke å bli ferdige med det i dag. Dette er bare en start.

Nå kommer vi snart inn på våre såre punkter i livet. Noen av disse erfaringene kan og vil vi kanskje snakke høyt om – andre ikke. Derfor må vi klargjøre med en gang at alt som dere forteller hverandre, blir i denne gruppa. Hvis vi skal kunne snakke åpent om vår sårbarhet og det som påvirker våre liv, så må vi kunne stole på hverandre, at det ikke sladres videre om dette. Er det greit?

Her er en bunke hvite lapper. Bruk noen minutter til å skrive opp hva som påvirker deg eller hvordan din oppvekst var. Etterpå kan du brette lappen sammen og legge den i lomma, eller du kan si noe om hva som står på den.

Har noen lyst å si hva som står på lappen? Vi rekker jo ikke alt i dag, men hvis dere blir bedre kjent med hverandre og klarer å snakke om livet som det er, så sprer det seg til ungdommene.

Forventningene til en leder

I dette avsnittet henter man fram ledernes egne erfaringer. En gang har de selv blitt sett av en leder. Denne lederen brydde seg om dem på en god måte. Og det gjorde inntrykk på dem, slik at de ble værende. Nå er de selv i en posisjon hvor de kan bety noe. Og da har tiden kommet til refleksjon over: Hvem ser hvem? Deltakeren fra før ble sett av en leder. Nå er deltakeren selv leder og blir jo sett på av deltakerne. Det som lederen gjør, blir iaktatt og evaluert i hodet til ungdommene. Ser lederen meg eller bare den andre? Hvilke forventninger hadde de unge lederne selv til dem som var ledere og forbilder da en var med i sin egen ungdomsgruppe i tenårerne?

Når du prøver å huske tilbake: Da du var 15 år og du hadde opplevd dette i livet allerede, hva forventet du av en voksen leder i et kristent ungdomsarbeid? Da du var 15 år gammel, hva tenkte du om 19-åringene og hva forventet du av dem?

Svarene som lederne kan gi i plenum kan være følgende: at de skulle se meg og huske navnet mitt; ikke være vilkårlige, men rettferdige; ikke mobbe eller underholde noen på andres bekostning; at de skulle være trygge på seg selv, gi rom for ungdom, slik at jeg fikk plass; ikke skulle begå vold eller overgrep.

Disse punktene fører videre til en refleksjon over ledernes makt og autoritet over ungdommene. Det handler om å hente opp tanker om etisk handling. Hvordan forventer deltakerne og foreldrene at man skal handle? Disse spørsmålene blir stilt her for å gi lederen mulighet til å reflektere over sin makt og autoritet. Aldersforskjellen gjør faktisk at

deltakere og foreldre stiller krav til rettferdig behandling. Ser lederen alle deltakerne eller bare noen?

Og hva gjør lederne? Hvis lederne uttrykker sin relasjon til deltakerne med å massere dem, så setter de en standard, som er vanskelig å bryte for yngre deltakere. De færreste ungdommer klarer å si at de ikke vil bli tatt på.

Nå kan man si dette til de unge lederne:

Din alder gir deg makt som du kan bruke positivt for å bygge opp ungdom. Din alder gir deg autoritet. Hva tror dere at foreldre forventer av et kristent ungdomsmiljø?

Følgende svar kommer de unge lederne kanskje på: at det er noen der som tar vare på mitt barn; at barna blir verdsatt; at barna blir akseptert; noen har fått begynne et nytt liv etter å ha vært ensom eller vært et mobbeoffer, og jeg forventer at det her er rom for mitt barn; hvis mitt barn har opplevd vold, overgrep eller er deprimert, så forventer jeg at ledere i kirken takler det, at de kan forholde seg til det og være en god støtte.

De vanskelige situasjonene

Med alle disse forventningene og tankene om hva en leder er, så vil nesten alle ungdomsledere før eller siden komme bort i noen vanskelige situasjoner. Å være leder betyr å være nær andre og nær seg selv. Man møter både fysiske grenser og psykiske grenser som det er greit å vite om, slik at man finner ut hvordan man skal handle. I noen situasjoner finnes det klare regler om hva man skal gjøre og hva man ikke skal gjøre. Men ofte havner man i en gråsoner. Her må man stoppe litt opp og finne ut hva man er med på. Her vil det passe godt å trekke fram et helt vanlig eksempel, nemlig hvordan ungdomslederne tenker om det å klemme hverandre i ungdomsarbeidet, både lederne imellom og på tvers av større aldersspenn: Er dette greit eller ikke? Hva er greit og hva er ikke greit? Svarene som kommer kan problematiseres med ulike caser som ligger tett opptil deres egne erfaringer som ledere, eksempelvis det følgende:

Case

På rullesteinsmessen (halvmørkt rom med rolig musikk og stearinlys etc.) så begynner Anne (15 år) å gråte og henger seg rundt halsen til Henrik (18 år). Han liker henne veldig godt og prøver å trøste henne. Det ender med at hun legger seg i fanget hans og hulker videre der. Hvordan ville du reagert? Finnes det en regel for hvordan en takler dette? Snakk sammen to og to, etterpå i plenum.

Hva påvirker din handling? Hvordan vil rammen rundt påvirke din handling? Snakk sammen to og to, etterpå i plenum.

Disse svarene kan lederne komme med: vil gjerne bli likt; jeg blir så rørt og vil gjerne hjelpe; i mørke så blir jeg så annerledes; jeg var så trøtt og trengte egentlig nærhet selv.

Etter å ha gitt lederne tilbakemelding på deres tanker om utfordringene knyttet til grensesetting, kan det være lurt å runde av samtalen med noen ord til ettertanke:

Der det er følelser og intensitet, der dukker det opp sårbarhet. Din sårbarhet kan kanskje beskrives som et åpent sted på kroppen din. Det som treffer din sårbarhet kan lett påvirke deg uten at du har helt kontroll over det. Hvordan kan du beskytte deg når du merker at du blir sårbar? Når du blir sårbar, må du finne ut hvordan du kan beskytte deg.

Noen barn og ungdommer har opplevd seksuelle overgrep eller de har opplevd omsorgssvikt. De kan virke grenseløse fordi noen andre har tråkket over deres grenser. Disse ungdommene kan vi møte i vårt arbeid. Vi kan ikke alltid vite hva som ligger bak. Det vi må håndtere, er å gi dem en plass hvor de kan være trygge på at ingen kommer til å overskride deres grenser. Med en jente på 15 år som hele tiden henger seg rundt halsen din, betyr det å ta henne forsiktig og bestemt av og la henne stå ved siden av deg. Jenta skal bli sett, og få sin egen plass. Hun får ikke først aksept når hun henger seg på deg. Du som voksen leder har ansvar for å sette hennes grense, hun klarer det ikke selv.

Dette er krevende, men det får vi sammen til. Og når dere ikke vet helt hva dere skal gjøre, så må dere snakke med hverandre. Det du synes er vanskelig, det synes sikkert en annen også er vanskelig.

Avslutning

Helt til sist kan man sammenfatte dagens tema ved å trekke linjene fra lignelsen om den barmhjertige samaritan og fram til våre egne liv og våre møter med oss selv og med ungdommene, med all deres sårbarhet og alle de erfaringene vi ikke kjenner til: Den barmhjertige samaritan ser og tar vare på den skadede. Og han spør om hjelp. Avslutningen skal bekrefte ledergruppa, at vi kan hjelpe hverandre. Vi skal komme bort fra å være alene med ansvaret til å tørre å spørre, å tørre å veilede og til å tørre å gripe inn.

Vi startet med Jesus og en sterk fortelling om en såret mann som ble sett av en fremmed som utgjorde en forskjell i hans liv. Det var lignelsen om den barmhjertige samaritan: En mann ble overfalt på vei fra Jerusalem til Jeriko. Røvere slo ham nesten i hjel, tok alle eiendelene hans og lot ham ligge i grøfttekanten. En prest og en levitt gikk forbi. Begge så ham, men ingen av dem stoppet. Så kom det en samaritan forbi. Han var en fremmed i denne delen av landet. Samaritanen så ham og stoppet opp. Han fikk inderlig medfølelse med den sårede. Samaritanen bøyde seg ned og forbandt sårene hans. Så løftet han ham opp på eselet og tok ham med til nærmeste gjestehus. Der fikk den sårede hvile til han var frisk igjen. Den barmhjertige samaritan ga verten penger, slik at verten kunne ta seg av den sårede, siden den barmhjertige samaritan måtte reise videre.

I denne lignelsen var det den fremmede, samaritanen, som så. Han så nøye etter og gikk ikke forbi. Han skjønnte alvoret. Her er det noen som lider og snart kommer til å dø. Nå må jeg stoppe opp. Nå må jeg gripe inn. Han utgjorde en forskjell. Og det var avgjørende. Men den barmhjertige samaritan skjønnte også hva hans oppgave var og hva som ikke var hans oppgave. Han søkte hjelp for å kunne hjelpe den andre. Og det må også dere gjøre: tørre å spørre om råd og tørre å hjelpe hverandre.